

laatste jaar van zijn leven bracht hij door in "Johannesshove" te Laren NH. Hij was daar tussen veel oude bekenden uitstekend op z'n plaats. Daar stierf hij op 24 november 1990.

Het mag gezegd worden dat hij de meeste informatie voor dit artikel geleverd heeft. We zijn hem daar achteraf dankbaar voor!

Onze dank gaat ook uit naar Harry v.d. Voort en Emmy Peek-Van Beijeren, die informatie en foto's leverden.

Hebt u op- of aanmerkingen bij dit artikel, dan kunt u contact opnemen met de samenstellers:

Henk van Hees
Kerkstraat 15
Eemnes, tel. 89849

Bertie van Wijk-Blom
Raadhuislaan 39
Eemnes, tel. 14689

De Middeleeuwse Barier van Eemnes

In de aflevering van oktober 1988 (jaargang 10, nr. 3) van dit tijdschrift staan op blz 122-123 de gegevens die dr. A.J. Maris heeft verzameld en verklaard over de oudste afbeelding in 1357 van het wapen op het Eemnesser stadszegel. De auteur ontkende een verband tussen Sint Nicolaas (patroonheilige van de kerk van Eemnes buiten) en de drie aanzienlijke bisschopshoofden in het wapen. Volgens W.F.J. den Uyl Utrechts wapenboek (1957) blz. 11 symboliseren die mogelijk de driedomalige weerspanning van de Eemnessers tegen hun landsheer, de bisschop van Utrecht.

Ter aanvulling hierop de volgende nieuwe gegevens.

In een afschrift van omstreeks 1600 in de handschriftencollectie (portefeuille Eemnes) van het Rijksarchief

in Utrecht is de tekst overgeleverd van een oorkonde, een plechtige beschikking van Frederik van Blankenheim, bisschop van Utrecht en landsheer van het Sticht Utrecht. Deze akte, die gedateerd is op 7 augustus 1413, is een bisschoppelijk privilege aan Eemnes. Helaas is dit afschrift niet te controleren of te vergelijken met een ander, ouder afschrift, laat staan met een origineel. Nadeel van dit afschrift is namelijk, dat deze tekst wat betreft schrijfwijze van woorden enigszins verminkt of "gemoderniseerd" schijnt te zijn naar het woordgebruik van omstreeks 1600. Indien deze tekst uit het Latijn vertaald was, had dat uit de omschrijving moeten blijken. Een oorspronkelijk middelnederlandse tekst is gezien het onderwerp zeer wel mogelijk.

Hoewel juist van bisschop Frederik van Blankenheim nogal wat oorkonden zijn overgeleverd in origineel of afschrift, is deze blijkbaar onbekend gebleven. Ondanks deze bezwaren is het toch van belang deze oorkonde bekend te maken. Mede gelet op het beperkt aantal middeleeuwse teksten betreffende Eemnes, en vooral vanwege de inhoud ervan is deze oorkonde opmerkelijk.

Frederik van Blankenheim was erg te spreken over het feit, dat ook en vooral Eemnessers net als anderen overal uit de bisschoppelijke gebieden Utrecht, Overijssel en Drenthe deelnamen aan krijgstochten tegen de Friezen van Stellingwerf en Schoterland, het grensgebied met Overijssel. In tegenstelling tot de Eemnesser opstandigheid tegen het bisschoppelijk gezag van meer dan een halve eeuw tevoren, bleken schout, burgemeesters, schepenen, raad en gemene burenen, dus bestuur en inwoners, omstreeks 1410 de bisschop trouw te hebben gediend. Dat bisschop en Stellingwerfers in 1408 ondermeer over een bisschoppelijke landschatting twisten en in 1413 over de koopprijs van land in IJsselham, dus over de grens in Overijssel, dat zijn omstandigheden die in dit verband niet zozeer terzake doen. Bisschop Frederik van Blankenheim bevestigde de trouw van de Eemnessers aan hem en het Sticht van Utrecht. Hij schonk hen het recht een eigen banier te voeren. Ook de stad Utrecht bezat in die tijd een ba-

nier.

Het Eemnesser vaandel, door de Eemnessers te gebruiken in bisschoppelijke en Stichtse dienst als zij zouden uittrekken, om welke reden dan ook, bestond uit een veld, horizontaal gedeeld in twee verschillende kleuren. Het bovenste gedeelte in opaal groen en het onderste gedeelte in zilverwit, met in het midden van het vaandel een gouden bisschopsbeeld van Sint Nicolaas, de patroon van Eemnes. Frederik van Blankenheim was blijkbaar op dat moment in 1413, toen ook een contingent Eemnessers bij zijn Friese veldtocht aanwezig was, uiterst tevreden over ze. Want de akte was door de bisschop tijdens zijn veldtocht in 1413 te Oldeberkoop in Stellingwerf te velde gegeven.

Er moet een charter, een officieel perkamenten stuk van hebben bestaan, in welke tekstvorm dan ook, maar in ieder geval met het stadszegel van Utrecht bezegeld. Als variant van het gemeentewapen, is in ieder geval het belang van deze beschrijving van de banier, dat men hier de oorspronkelijke kleuren terugvindt, zoals ook bij andere middeleeuwse stadsbanieren het geval was.

De tekst van deze oorkonde is van groot belang voor de oudste Eemnesser geschiedenis en luidt als volgt:

1413, augustus 7

Frederik van Blakenheim, bisschop van Utrecht,
schenkt Eemnes een banier.

"Wij Fredrick van Blanckenheijn bey der genade Gods bisschop t'Utrecht tot eenre eeuwige memorie. Bekennen mits desen opene brieven dat recht ende redelijk is, dat men alle ondersaten die haer lijff off goet voor haeren rechten landsheer in sijner en sijne lantsaeken trouwelyk deuget en eere bewijsen, dat alle man de selve om haere weldaet wel te bet bekennen magh ende want in onse heerevaert en rijsen die wij op den dagh van huyden op die Vriese van Stellingwerff en Schoeterlant doen ende gedaen hebben, dat wij onse gemeyne ondersaten van alle onse landen aen beyde zijde der Isele mit grooter maght

Wij Fredrick van Blanckenheijn
Wij den ghenaden Godt Bisschop t Mey
tot ons veruwig memorie, bekennend
mit desen openen briedve, dat wt ons
redelike is, dat men alle onderfaten,
ouderlicke of t'goot vpper haden wachte
sachtesmer in sijnen en sijn s' fant noot
had kon t' en weluk en d'is bewijzen,
dat alle man de selue om haden veldadt
brestet wt bekonden Magre, Ende a
want in onse veruwaete en rijzen, die
vun op den dag van krijden op die vrede
van Hellingewort en Gode ter lant
voren, ende g'edaen hebben, dat wij ons
g'erdijne onderfaten van alle onse lan
den, an beyde zijde der zee mit groote
magt g'edaen hebben, in onse dienst
ouderlicke onderfaten Gebont, Binne,
g'erdere, G'eypon en raet, en die
g'erdend onderu van D'umduess' ons
seer trouwdelike mit godden wille,
ende wijse moede g'edient hebben,
Gode hebben wij om die selue onse on
derfaten van D'umduess' voor hem
en raet nakomelingen on d'ier wde
daet en haden d'ier wde wil, die sij ons
g'edaen hebben, oft Gode wil, ons en onse
nakomelingen Bisschoppen te roet

Gedeelte van de oorkonde van Fredrick van
van Blanckenheijn

gehad hebben in onsen dienst, onse lieve ondersaten, schout, burgemeester, schepen en raet en die gemeene bueren van Eemnesse ons seer trouwelijk met goeden wille ende vrije moede gedient hebben;

Soo hebben wij om die selve onse ondersaten van Emnesse voor hem en haere nakomelingen om dier weldaet en haeres dienstes wil, die sij ons gedaen hebben off God wil ons ende onse naekomelinge bisschoppen te recht doen sullen voor ons en onse naekomelinge voerseid, eeuwiglijk en erfelijk gegeven en geven mits desen opene brieven en teijken en eene wimpel te velde te voeren, daermede sij als sij in ons ofte onse Gestichts nootsaeke te water ofte te landen uijttrecken mede bekennen magh, en dat wimpel sal wesen van twee verven gedeijlt, wesende als boven fijn opel groen en beneden van silver wit, daer int midden een beelt van golden des hijligen bisschops Sancte Nicolaes haeres patroons staen sal. Ende des tot eenen oirconde soo hebben wij onsen zegel hier aen doen hangen.

Gegeven in de velde bij Buercoop, (Oldebercoop) in Stellingwerff int jaer onses Heeren 1413, des sevendendaghs in Oigst.

Onderstont: geextraheert uijt t'oeerijgijnaer en is bevonden mede te accorderen. En was besegelt met een root uijthangende zegel der stat Utregt en was onderkent bij mij Gerrit Ruijsch."

De laatste passage van de oorkondetekst geeft problemen. Hoe kan aan een perkamenten charter van de bisschop het Utrechtse stadszegel hebben gehangen? Dat lijkt onwaarschijnlijk. Vermoedelijk is de verklaring deze, dat eertijds van deze oorkonde van de bisschop door de stad Utrecht een vidimus is gemaakt. Het is een officieel woord voor een perkamenten charter, waarbij dan in dit geval het stadsbestuur van Utrecht verklaart, de tekst van de officiële bisschoppelijke oorkonde te hebben gezien, deze overschrijft op dat perkamenten charter, en deze rechtsgeldig maakt met het eigen stadszegel. En de tekst van dat charter heeft de copiïst afgeschreven.

Opvallend is tenslotte, dat op de banier, die dus van

later datum is dan de oudste afbeelding van het zegel, één bisschop prijkt, in plaats van drie bisschoppen van het zegel/wapen. Die drie bisschoppen symboliseerden de samenhang tussen de samenstellende delen van de oorspronkelijke parochie aldaar, namelijk Eembrugge, Eemnes (buiten) en Eemnes (binnendijks).

De verklaring voor die ene bisschopsafbeelding is de volgende. De afbeelding symboliseert het feit, dat de drie plaatsen door de bisschop als één geheel werden beschouwd, waar het ging om militaire steun en hulp aan hem. Mogelijk gold de banier alleen voor Eemnes buiten, dat in de periode 1352-1432 al zelfstandig was gemaakt, los van Eembrugge, maar juist Eemnes buiten was tevoren bij herhaling de bisschop/landsheer ontrouw geest. De banier van 1413, met de beeltenis van Sint Nicolaas, de kerkpatroon van Eemnes (buiten), was voor de Eemnessers een teken en bekrachtiging van hun definitieve trouw aan de Utrechtse bisschop door dik en dun.

C. van Kalveen
Amersfoort
tel. 033-633642

Werkgroepen

Monumenten	J. de Roos	Torenzicht 38	86303
Biblio/topografie	W. v. IJken	Everserf 20	89367
Genealogie	H. v. Hees	Kerkstraat 15	89849
Recent Verleden	H. v. Hees	Kerkstraat 15	89849
Klederdracht			
Eem-en Gooiland	L. Lankreijer	Aartseveen 94	89198